

den 28 januari 2021

Yttrande med anledning av Skolverkets förslag till ny timplan i den svenska grundskolan, Dnr 6.1.1-2020:495.

Historielärarnas förening har emottaget en remissförfrågan angående grundskolans timplan. Med anledning av de föreslagna ändringarna i enskilda skolämnens timtilldelning, lämnar föreningen följande yttrande:

Historielärarnas förening har sedan länge pekat på behovet av fler undervisningstimmar i historia i den svenska skolan. I förslaget till reviderad timplan tilldelas historieämnet mer tid än i den nu rådande. I huvudsak ser vi med stor tillfredsställelse på Skolverkets förslag. Det är ett viktigt första steg för att ge landets historielärare större möjligheter att förverkliga de omfattande och komplexa mål som skrivs fram i skolans styrdokument. För att understryka vikten av att den föreslagna förändringen verkligen genomförs vill vi emellertid återigen framföra några av föreningens argument avseende historieämnets betydelse, karaktär och behov av utrymme. Vi vill också kommentera Skolverkets förslag om den "fria" potten av timmar för SO-ämnena på mellan- respektive högstadiet eftersom dess syfte, vad vi bedömer, är något oklart.

Skälen är många till att timantalet behöver öka. Ytterst vilar motiven givetvis på en stark övertygelse om att historia som skolämne har en mycket viktig roll att fylla i dagens svenska samhälle. I en tid som både präglas av stora samhällsutmaningar, växande klyftor och ökade motsättningar människor emellan, framstår historiska kunskaper i alla sina aspekter som mycket angelägna. Skolämnet historia tillför perspektiv på frågan om hur och varför vårt moderna samhälle har vuxit fram. Historiska kunskaper kan vidare främja förståelsen för människans ursprung, för olika gemenskaper och kulturer. Ämnet erbjuder dessutom värdefulla redskap för att kunna analysera och kritiskt granska såväl äldre som samtida berättelser om vilka vi är, varifrån vi kommer och vilka vi vill vara. Häri ligger också ämnets särskilda betydelse för elevernas orientering i källkritik och källtolkning.

Det var länge sedan historieämnet präglades av ett nationellt politiskt perspektiv. Successivt har ämnet tillförts allt fler dimensioner. Idag förväntas historieundervisningen både omfatta fler dimensioner och fler geografiska rum. I ämnets centrala innehåll listas exempelvis transnationella globala processer, likväl som olika typer av sociala, ekonomiska och kulturella aspekter av den nordiska och europeiska samhällsutvecklingen. Idag finns också en starkare förväntan på att de senaste decenniernas historia ska behandlas på ett mer omsorgsfullt sätt än tidigare. På senare tid har ämnets kunskapsbas dessutom breddats i flera andra avseenden. Efter läroplansreformen 2011 är skolämnet historia långt mer än ett referenskunskapsämne. En betydande del av undervisningen förväntas numera också behandla både källkritik och historiebruk. Vänder vi oss till Lgr 11, kapitel 1 och 2, är

historiska perspektiv framträdande i skrivningar som rör skolans arbete med att förmedla kunskaper om demokrati och mänskliga rättigheter.

Att ämnets innehåll både har förändrats och utökats i en sådan riktning är något som HLF uppfattat som positivt. Det kvarstående problemet har varit att ämnet inte har fått motsvarande förstärkning kvantitativt sett. I det sammanhanget vill vi också understryka historieämnets idiografiska karaktär. Inom många andra skolämnen kan eleverna tolka och beskriva verkligheten i termer av mönster, upprepningar och lagbundenhet, men historiska företeelser är unika och upprepar sig inte. För varje nytt område som tillförs undervisningen krävs därför mer tid för att eleverna ska kunna tillgodogöra sig detta. Det bör i detta sammanhang dessutom noteras att de reviderade kursplaner som träder i kraft hösten 2021, inte påbjuder ett minskat utan, snarare ett utökat ämnesinnehåll. Det gäller hela grundskolan genom de tydligare skrivningarna kring undervisning om historiebruk, källhantering och källkritik samt för åk 4–6 genom en avsevärd ökning av det centrala innehållet som nu omfattar en större del av 1800-talets historia än tidigare.

Ämnets övergripande och nya målsättningar fordrar med andra ord tid. Det handlar dels om att eleverna ska tillgodogöra sig historiska fakta, dels om att låta kunskaperna bilda grund för en förståelse för och tidsmässig orientering i en starkt föränderlig värld. Aktuell historiedidaktisk forskning visar hur lärare som undervisar i historia på mellan- och högstadiet upplever en akut tidsbrist (Persson 2017; Olofsson 2019; Jarhall 2020). Detta bekräftas också i forskningsrapporter och i Skolverkets egna utvärderingar och utredningar (jfr t.ex. Wahlström och Sundberg 2015; Skolverket 2018, Skolverket 2019). Bristen på tid leder till att en mängd elever i praktiken aldrig får någon undervisning i det sena 1900-talets historia. Förmågor som källkritisk tänkande och hantering av historiska begrepp blir också svåra att utveckla och fördjupa när undervisningstiden är knapp (Rosenlund 2021). Lärare vittnar även om hur den sneda balansen mellan kursplanens fordringar och den aktuella timplanen, leder till en mer ensidig form av undervisning. Lärare beskriver sin historieundervisning som både ytlig och forcerad. Enskilda fördjupningar, grupparbeten, diskussioner, estetiska arbetsformer, besök på historiska platser och museer, nämns som exempel på moment som får allt mindre utrymme (Wahlström och Sundberg 2015, Persson 2017, Skolverket dnr 2018:10). Det är mot bakgrund av detta som HLF upprepade gånger framfört kritik mot historieämnets ringa utrymme på skolschemat. I den rådande timplanen kan enskilda elever, i värsta fall, få nöja sig med 116 undervisningstimmar historia under hela grundskoletiden. Sedan decennier tillbaka har ämnet också haft betydligt färre undervisningstimmar i grundskolan än i våra jämförbara grannländer (Ludvigsson 2019).

Historielärarnas förening är alltså positiv till Skolverkets förslag om ändrade timplaner. Fler lektioner i historia är en förutsättning för att historielärare i grundskolan skall kunna utföra sitt uppdrag på ett mer rimligt sätt. Vi bedömer att Skolverket har gjort en balanserad och rimlig utredning av de konsekvenser som de föreslagna förändringarna får för skolan som helhet. Vi delar uppfattningen att det är rimligt att prioritera elevernas ökade möjligheter att uppnå målsättningar i befintliga skolämnen, framför en fortsatt och kvalitativt oklar satsning på Elevens val. HLF vill dock uppmärksamma Skolverket på att den ökade tilldelningen, utslaget på mellan- och högstadiets sex årskurser, motsvarar en ungefärlig ökning på 5h/termin. Detta måste ses som ett absoluta minimum, givet de högt ställda förväntningar som samhället har på historieämnet, så som dessa uttrycks i kursplanerna. Vi

vill också påpeka en viss oklarhet vad gäller potten om de 60 respektive 58 timmarna, som ska fördelas mellan SO-ämnena på mellan- och högstadiet. Risken är, som vi ser det, att dessa timmar används på skolorna för att jämna ut skillnader mellan ämnenas resurser och att skolledare endast tar fasta på respektive ämnes garanterade undervisningstid vid tjänsteplanering och schemaläggning. Vi välkomnar förslaget att också ge de andra SO-ämnena förstärkning, och ser positivt på lokala initiativ att i vissa sammanhang arbeta ämnesövergripande. Vi har också förståelse för att det lokalt kan finnas behov av att vissa läsår utöka ett av ämnenas utrymme på elevernas scheman. För att minimera risken att dessa timmar inte kommer respektive ämne tillgodo, menar vi att de hellre borde ha öronmärkts och fördelats på förhand. En annan formulering där hade alltså varit önskvärd.

Det är nu av största vikt att de föreslagna förändringarna om mer tid till historieundervisningen förverkligas. Som vi ser det kommer det att innebära ett första viktigt steg för att förbättra villkoren för skolämnet historia ha tagits. Vi ser fram mot att även historieämnet på gymnasieskolan får motsvarande översyn, och vi hoppas också på att i fortsatt dialog med Skolverket på olika sätt verka för att förbättra elevers möjligheter att utveckla historiska kunskaper.

Anders Persson, ordf.

Referenser

- Jarhall, J. (2020). *Historia från kursplan till klassrum: Perspektiv på lärares historieundervisning från Lpo 94 till Lgr 11*. Diss. Malmö: Malmö universitet.
- Ludvigsson, D. (2019). "Timmarna räcker inte till för historieundervisningen". *Skolvärden* 11/12 2019.
- Olofsson, H. (2019). *Historia på högstadiet: Historiekulturella yttringar i och utanför ett klassrum i Sverige hösten 2009*. Diss. Karlstad: Karlstads universitet.
- Persson, A. (2017). *Lärartillvaro och historieundervisning: Innebörder av ett nytt uppdrag i de mätbara resultatens tid*. Diss, Umeå: Umeå universitet.
- Rosenlund, D. (2020). " 'Continuity and change', large-scale assessment and equity: a study of genderrelated differences regarding conceptual knowledge". *The Curriculum Journal*.
- Skolverket. (2018). *Lärares användning av kurs- och ämnesplaner*. Redovisning av regeringsuppdrag. Dnr 2018:10.
- Skolverket. (2019). *Konsekvensutredning avseende förslag till ändringar i kursplanerna och kunskapskraven i samtliga ämnen i grundskolan och sameskolan, vissa ämnen i special-skolan samt vissa ämnesplaner på gymnasial nivå*. Dnr 2019: 00173.
- Wahlström, N., och Sundberg, D. (2015). *En teoribaserad utvärdering av läroplanen Lgr 11*, Rapport 2015:7. Uppsala: Institutet för arbetsmarknads- och utbildnings-politisk utvärdering.